

उत्तरमध्यमा द्वितीयखण्ड (12वीं) वार्षिक परीक्षा 2025-26

विषय कोड : 1224

ज्योतिषम्

समय : 3 घण्टे

पूर्णांक : 100

1. समुचित विकल्प चित्वा उत्तरं लिखत—

1×6=6

(क) खेन भक्तः राशिः भवति —

(क) प्रहारः

(ख) विहारः

(ग) संहारः

(घ) खहारः

(ख) पंचांगनिर्माण कस्मिन् खण्डे भवति ?

(क) संहितायाम्

(ख) होरायाम्

(ग) सिद्धान्ते

(घ) फलिते

(ग) ज्योतिषशास्त्रस्य कति स्कन्धाः ?

(क) 1

(ख) 2

(ग) 3

(घ) 4

(घ) पंचांगस्य अंगानि भवन्ति —

(क) 5

(ख) 7

(ग) 9

(घ) 11

(ड) मुहूर्तचिन्तामणिग्रन्थः अस्ति —

(क) होरायाः

(ख) सिद्धान्तस्य

(ग) जातकस्य

(घ) संहितायाः

(च) ऋणात्मकस्य पंचमस्य वर्गः भवति —

(क) 25

(ख) ऋणात्मकः 25

(ग) 10

(घ) ऋणात्मकः 10

2. अधोलिखितेषु समुचितं रिक्तस्थानं पूरयत —

1×6=6

(सूर्यस्य, मुहूर्तचिन्तामणिः, वराहेण, स्थिरराशयः, चरराशयः, केन्द्रस्थानानि)

(क) 1, 4, 7, 10 भावाः भवन्ति।

(ख) वराहमिहिरः उपासकः आसीत्।

(ग) मेष-कर्क-तुला-मकरराशयः भवन्ति।

(घ) लघुजातकम् इति ग्रन्थः लिखतः।

(ड) रामदैवज्ञस्य प्रसिद्धा कृतिः अस्ति।

(च) वृष-सिंह-वृश्चिक-कुम्भराशयः भवन्ति।

3. समुचितं युग्ममेलनं कुरुत -

6×1=6

(क) सूर्यः	—	चतुर्थः
(ख) शनिः	—	2, 5, 8, 11
(ग) पणफरस्थानानि	—	दुःखदायकः
(घ) पातालभावः	—	आत्मकारकः
(ङ) गुरुः	—	मनः
(च) चन्द्रः	—	ज्ञानम्

4. अधोलिखितानां प्रश्नानाम् उत्तरं सत्यम् असत्यम् वा इति लिखत -

7×1=7

(क) बीजगणितस्य ग्रन्थकर्ता भास्कराचार्यः अस्ति।	(सत्यम्/असत्यम्)
(ख) क्षययोः योगे युतिः स्यात्।	(सत्यम्/असत्यम्)
(ग) धनर्णयोः अन्तरमेव योगः भवति।	(सत्यम्/असत्यम्)
(घ) समद्विघातः घनं भवति।	(सत्यम्/असत्यम्)
(ङ) आर्यभटेन शून्यस्य आविष्कारः कृतः।	(सत्यम्/असत्यम्)
(च) कालपुरुषस्य मुखं मीनराशिः भवति।	(सत्यम्/असत्यम्)
(छ) गुरोः नीचराशिः कर्कः भवति।	(सत्यम्/असत्यम्)

5. अधोलिखितानां प्रश्नानां उत्तरम् एकवाक्येन लिखत—

7×1=7

(क) चन्द्रस्य उच्चराशिः कः ?

(ख) मीनराशेः कः स्वामी ?

(ग) 12 इत्यस्य वर्गः कः ?

(घ) 10 इत्यस्य घनं किम् ?

(ङ) 225 इत्यस्य वर्गमूलं किम् ?

(च) 343 इत्यस्य घनमूलं किम् ?

(छ) कालपुरुषस्य हृदयं कः राशिः ?

6. अधोलिखितानां प्रश्नानां उत्तराणि वाक्यद्वयेन लिखत—

10×2=20

(क) बुधस्य उच्चराशिः नीचराशि च स्वराशिः च लेख्यः।

(ख) मकरराशेः कुम्भराशेः कः स्वामी ?

(ग) वर्गस्य परिभाषा देया।

(घ) 2744 इत्यस्य घनमूलं साधयत।

(ड) आपोक्लिमभावाः के भवन्ति ?

(च) सत्त्वस्य ज्ञानस्य च कारकग्रहः कः भवति ?

(छ) सूर्यस्य मित्रग्रहाः के भवन्ति ?

7. अधोलिखितानां लघूत्तरीयप्रश्नानाम् उत्तराणि पंच वाक्येषु लिखत -

6×3=18

(क) बीजगणितग्रन्थानुसारं शून्यस्य वैशिष्ट्यं लिखत।

(ख) लघुजातकग्रन्थस्य मंगलाचरणस्य भावार्थं लिखत।

(ग) रेखागणितस्य विषयस्य वर्णनं कुरुत।

(घ) मेषादि द्वादशराशीनां वर्णाः लेखनीयाः।

(ङ) ग्रहाणां राजत्वादि-विभागः लेखनीयः।

(च) द्वादशभावानां नामानि लिखत।

8. अधोलिखितानां दीर्घोत्तरीय प्रश्नानाम् उत्तराणि सप्त वाक्येषु लिखत -

5×4=20

(क) सूर्यचन्द्रयोः स्वरूपं लिखत।

(ख) आर्यभट्टस्य परिचयो देयः।

(ग) सुनफा-अनफा-दुरूधरा-योगानां लक्षणं सफलं लिखत।

(घ) बीजगणितानुसारं धनर्णयोः सूत्रं लिखत।

(ङ) ग्रहाणां राजत्वादि-विभागः लेखनीयः।

9. अधोलिखितानां विश्लेषणात्मक प्रश्नानाम् उत्तराणि दश वाक्येषु लिखत —

2×5=10

(क) ज्योतिषशास्त्रस्य सर्वेषां स्कन्धानां परिचयं लिखत।

अथवा

अभीष्टवर्गस्य क्षेत्रस्य उपरि वृत्तं विधेयम्।

(ख) सोदाहरणं षड् वर्गाणां परिचयो देयः।

अथवा

बीजगणितस्य प्रतिपाद्यविषयाणां वर्णनं कुरुत।